

ПРАВОВИЙ СТАТУС ПРАЦІВНИКА У СФЕРІ СПОРТУ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

LEGAL STATUS OF EMPLOYEES IN THE FIELD OF SPORTS: FOREIGN EXPERIENCE

Нестерович О.С., доктор філософії,
старший викладач кафедри права
національної безпеки та правової роботи

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

Стаття присвячена аналізу правового статусу працівників у сфері спорту на основі дослідження зарубіжного досвіду, зокрема таких країн, як США, Франція, Іспанія та Італія. В умовах глобалізації спортивної індустрії та зростання професіоналізації спорту питання правового регулювання трудових відносин у цій галузі набуває дедалі більшого значення. У статті розглядаються ключові аспекти трудових прав спортсменів та інших працівників спортивної галузі, такі як контрактна система, соціальний захист, антидопінгове регулювання, а також роль профспілок у забезпеченні прав працівників.

Автор акцентує увагу на тому, що контрактний характер трудових відносин є однією з основних особливостей правового статусу спортсменів, забезпечуючи баланс між правами та обов'язками спортсменів і спортивних організацій. Особливу увагу приділено аналізу зарубіжних програм соціального захисту спортсменів, які включають медичне страхування, пенсійне забезпечення та програми реінтеграції після завершення кар'єри. У статті також розглядаються питання антидопінгового контролю як важливого елементу трудових зобов'язань спортсменів у міжнародній практиці.

Вивчення досвіду провідних спортивних країн дозволяє автору зробити висновки щодо необхідності вдосконалення правового регулювання спортивної галузі в Україні. У статті наголошується, що імплементація зарубіжних практик може сприяти розвитку ефективних механізмів захисту прав працівників у сфері спорту, адаптації національного законодавства до міжнародних стандартів та забезпеченню належного соціального захисту для спортсменів.

Досвід таких країн, як США, де значна увага приділяється профспілкам та колективним переговорам у спортивних лігах, а також Франції, Іспанії та Італії, де впроваджені комплексні програми соціального забезпечення для спортсменів, є цінним прикладом для України. Запровадження подібних механізмів на національному рівні сприятиме підвищенню ефективності правового захисту працівників у сфері спорту, зміцненню спортивної індустрії та її інтеграції до міжнародної правової системи.

Ключові слова: правовий статус, працівник, спортивне право, контракт, профспілка, антидопінгове законодавство, соціальний захист, звільнення, трудові відносини, спортсмен.

The article analyzes the legal status of employees in the field of sports based on the study of foreign experience, in particular, such countries as the USA, France, Spain and Italy. Given the globalization of the sports industry and the growing professionalization of sports, the issue of legal regulation of labor relations in this area is becoming increasingly important. The article examines the key aspects of labor rights of athletes and other sports industry employees, such as the contractual system, social protection, anti-doping regulation, and the role of trade unions in ensuring the rights of employees.

The author emphasizes that the contractual nature of labor relations is one of the main features of the labor status of athletes, ensuring a balance between the rights and obligations of athletes and sports organizations. Particular attention is paid to the analysis of foreign social protection programs for athletes, which include health insurance, pensions and post-career reintegration programs. The article also addresses the issues of anti-doping control as an important element of athletes' labor obligations in international practice.

The study of the experience of the leading sports countries allows the author to draw conclusions about the need to improve the legal regulation of the sports industry in Ukraine. The article emphasizes that the implementation of foreign practices can contribute to the development of effective mechanisms for protecting the rights of employees in the field of sports, adaptation of national legislation to international standards and ensuring adequate social protection for athletes.

The experience of countries such as the United States, where significant attention is paid to trade unions and collective bargaining in sports leagues, as well as France, Spain and Italy, where comprehensive social security programs for athletes have been implemented, is a valuable example for Ukraine. The introduction of similar mechanisms at the national level will help to improve the effectiveness of legal protection of employees in the field of sports, strengthen the sports industry and its integration into the international legal system.

Key words: legal status, employee, sports law, contract, trade union, anti-doping legislation, social protection, dismissal, labor relations, athlete.

Вступ. Правовий статус працівника у сфері спорту є однією з ключових проблем сучасного спортивного права. З розвитком професійного спорту та зростанням кількості осіб, зайнятих у цій галузі, питання захисту прав та інтересів працівників набувають особливої актуальності. Дослідники в різних країнах світу активно вивчають правові аспекти трудових відносин у спорті, приділяючи увагу таким питанням, як контрактні зобов'язання спортсменів, соціальний захист, трудові спори та антидопінгове законодавство.

Стан наукової розробки проблеми. Значний внесок у розвиток спортивного права зробили такі науковці, як С. Гардінер та М. Джеймс, які досліджували правові аспекти спортивної діяльності та механізми захисту прав спортсменів і працівників у цій сфері. У їхніх працях аналізуються питання регулювання трудових відносин у спорті, що можуть бути корисними для вдосконалення національного законодавства України. А такі вчені як С. Пірс, В. Булл та М. Фор, Б. Гессерт, Й. Ліндхольм взагалі розглядають спортивне право як самостійне правове

утворення, яке є унікальним і виходить за межі класичної правової галузі.

Серед українських вчених, які приділяють увагу проблемам регулювання правовідносин у сфері спорту, можна вказати таких як А. Апаров, Г. Бордюгова, Г. Гаро, О. Зярянний, М. Костенко, А. Куц, О. Кушнір, О. Моргунов, І. Процик, А. Сердюков, М. Тихонова, М. Ткалич та інші.

Актуальність теми статті обумовлена необхідністю підвищення ефективності правового регулювання спортивної галузі в Україні з урахуванням міжнародного досвіду. Вивчення зарубіжних практик дозволяє виявити ефективні механізми захисту прав працівників у спорті, адаптувати їх до національних реалій та сприяти гармонізації законодавства з міжнародними стандартами.

Виклад основного матеріалу. Трудовий статус спортсмена визначається в кожному конкретному випадку окремо, але в командних видах спорту, таких як футбол і регбі, члени команди часто вважаються працівниками своїх клубів. Це пов'язано з тим, що клуби мають значний ступінь контролю над повсякденною діяльністю своїх

гравців, наприклад, над розкладом тренувань і змагань;ступінь контролю є ключовим показником статусу працівника.

З іншого боку, в індивідуальних видах спорту, таких як теніс або лижі, спортсмени можуть самостійно визначати свій графік тренувань і змагань. У свою чергу, окремі спортсмени, як правило, вважаються самозайнятими, оскільки більшість з них ведуть свої спортивні справи як бізнес.

Доцільно розглянути основні аспекти, що стосуються трудових прав спортсменів та інших працівників спортивної галузі. Досвід зарубіжних країн демонструє значну варіативність у правовому регулюванні цих відносин залежно від національних законодавств, спортивних традицій та розвитку спортивної індустрії.

Маємо наголосити на тому, що спортсмени, як специфічна категорія працівників, стикаються з рядом викликів, що не є типовими для інших сфер діяльності. До основних особливостей їх трудових прав належать:

1) контрактний характер трудових відносин. У багатьох країнах

спортсменам надається статус професійних працівників через укладення трудових контрактів або цивільно-правових договорів. Такі контракти визначають зобов'язання спортсмена перед клубом або федерацією, включаючи участь у змаганнях, дотримання тренувальних графіків та правила поведінки, але часто залишають спортсменів у залежному становищі щодо роботодавця;

2) соціальний захист: спортсмени часто стикаються з проблемами щодо соціальних гарантій, таких як пенсійне забезпечення, страхування на випадок травм та медичне обслуговування. У низці країн (наприклад, Франція, Іспанія) розроблені спеціальні програми соціального захисту для спортсменів, які включають обов'язкове медичне страхування та соціальне забезпечення у випадку завершення спортивної кар'єри;

3) окремою особливістю є антидопінгове регулювання. У багатьох державах, зокрема в Європейському Союзі, діє жорстка антидопінгова політика, яка є частиною трудових зобов'язань спортсменів. Порушення антидопінгових правил може призвести до розірвання контракту або навіть судових санкцій, що ставить спортсменів у вразливе становище;

4) трудові спори та права на страйк. У деяких країнах, як-от США, спортивні ліги та асоціації регулюються як особливі форми трудових відносин. Спортсмени мають можливість захищати свої права через профспілки (наприклад, профспілка гравців NBA чи NFL), які представляють їхні інтереси на переговорах з лігами та клубами. У Європі (зокрема в Іспанії, Італії) подібні профспілкові організації також захищають трудові права спортсменів.

Так, у Сполучених Штатах спортивні трудові відносини значною мірою регулюються через колективні угоди між лігами (NBA, NFL, MLB) та профспілками гравців. Такий підхід дозволяє спортсменам брати участь у переговорах щодо розподілу доходів, умов контрактів, тривалості сезону та захисту після завершення кар'єри. Крім того, американське законодавство визнає за спортсменами право на страйк у разі порушення їх прав [1].

Водночас, французьке трудове законодавство передбачає спеціальні положення для спортсменів, які дозволяють укладати так звані «контракти на визначений період». Це означає, що спортсмен може підписувати контракт на сезон або певну кількість років, але держава гарантує йому соціальний захист (медичне страхування, виплати у випадку травми). Також Франція має спеціальні програми реінтеграції спортсменів у цивільне життя після завершення їхньої кар'єри [2].

В Італії спортивна діяльність регулюється трудовим кодексом, який передбачає права спортсменів на укладення індивідуальних трудових договорів із клубами.

Особливістю італійської моделі є суворий контроль за дотриманням контрактних зобов'язань та впровадження спеціальних механізмів захисту від несправедливого розірвання договору. Крім того, італійське законодавство активно впроваджує механізми запобігання допінгу [6].

А у Іспанії спортсмени мають право на колективні переговори та є частиною національної системи соціального захисту. Професійні спортсмени підпадають під дію спеціального трудового законодавства, яке передбачає мінімальні вимоги до умов праці, включаючи медичне страхування та виплати у випадку травми чи інвалідності. Іспанія також має низку судових прецедентів щодо захисту прав спортсменів, зокрема у випадках розірвання контракту.

Цікавий досвід Великобританії. Там якщо спортсмени отримують фінансування, але не мають статусу «працівника», вони не матимуть таких прав, як захист від несправедливого звільнення, якщо їх виключать з програми фінансування. Аналогічно, якщо спортсмени мають лише статус «працівника», вони не матимуть захисту у випадках викриття незаконних дій керівних органів [2].

Трудові права та захист, що надаються спортсмену, часто залежать від рівня фінансування, яке він отримує. Наприклад, якщо спортсмен має низький рівень фінансування або, як наслідок, втрачає його, це може поставити його в надмірну залежність від керівного органу в даному виді спорту.

Однак спортсмени матимуть захист від дискримінації. Вони матимуть можливість подати позов до суду графства про дискримінацію на підставі того, що відповідний керівний орган цього виду спорту є «постачальником послуг» для цілей Закону про рівність 2010 року.

Яскраво демонструє це справа «Міс Джей Варніш проти Британської федерації велосипедного спорту» (Miss J Varnish v The British Cycling Federation) [4]. Розглянемо її більш детально, оскільки вона дуже цінна для розуміння важливості питання правового статусу працівника у сфері спорту. У цій справі розглядалися, в першу чергу, два питання:

1) Чи була Джессіка Варніш (як фінансована спортсменка «працівником» або «працівницею» Британської федерації велоспорту або спорту Великобританії, як це визначено в Законі про права працівників 1996 року (ERA 1996) та Законі про рівність 2010 року (EqA 2010) [3].

2) Які з матеріальних позовів Варніш, якщо такі були, арбітражний суд мав юрисдикцію розглядати на остаточному слуханні.

Справа в тому, що позов Варніш про несправедливе звільнення міг бути розглянутий лише в тому випадку, якщо суд переконається, що вона була співробітницею однієї або обох організацій - Британської федерації велоспорту або UK Sport. Її позови щодо викриття, дискримінації за ознакою статі та віктимізації були б розглянуті, якби трибунал переконався, що вона мала статус робітника або службовця.

Водночас, Трудовий трибунал встановив, що між сторонами не було «взаємних зобов'язань», що є мінімальною вимогою для існування трудових відносин. Ані British Cycling, ані UK Sport не мали зобов'язань пропонувати роботу Варніш, як і відповідного зобов'язання з боку Варніш приймати таку роботу в обмін на оплату.

Арбітражний суд вирішив, що компанія Варніш не змогла переконати його в тому, що вона відповідає умовам, необхідним для отримання статусу працівника, і це стало основною причиною такого рішення, оскільки:

по-перше, не існувало мінімального обсягу роботи, який Варніш була зобов'язана виконувати особисто; натомість її роль полягала в тому, щоб просто тренуватися в надії, що її відберуть для участі в змаганнях;

по-друге, чинна «Угода зі спортсменом» - це контракт, за яким послуги надаються Варніш, а не навпаки. Саме

виходячи із вищезазначеного британський велоспорт не виплачував Варніш жодної заробітної плати.

Таким чином, зазначений нами кейс, акцентує увагу на тому, що статус працівника спортивних професіоналів слід аналізувати в кожному конкретному випадку окремо. Ознаками статусу працівника є взаємність зобов'язань, а також домовленості про винагороду, які можуть стати складними у випадку витрат на підготовку спортсменів. Справа Варніш демонструє труднощі, з якими стикаються спортсмени при доведенні наявності трудових відносин між ними та їхнім спортивним клубом.

Висновки. Дослідження правового статусу працівника у сфері спорту на основі зарубіжного досвіду дозволяє зробити кілька важливих висновків, які мають особливе значення для вдосконалення українського законодавства в цій сфері та для забезпечення прав і соціального захисту спортсменів і працівників спортивної індустрії.

Вивчення досвіду провідних спортивних країн, таких як США, Франція, Італія та Іспанія, показує, що ключовим елементом регулювання трудових відносин у спорті є система контрактів. Спортсмени та інші працівники спортивної галузі укладають трудові договори або контракти на визначений термін, які чітко регулюють права та обов'язки сторін. Це забезпечує правову захищеність як спортсменів, так і роботодавців, що особливо актуально в умовах високих ризиків, пов'язаних із спортивною діяльністю (травми, коротка тривалість кар'єри тощо).

Для України важливо розвивати та впроваджувати ефективну контрактну систему, що враховуватиме специфіку спортивної діяльності та забезпечуватиме чіткі гарантії дотримання прав працівників у сфері спорту. Це сприятиме зміцненню правової основи та стабільності спортивної індустрії. Але для цього необхідна фундаментальний перегляд Кодексу законів про працю України.

Одним із ключових викликів для правового статусу спортсменів є питання соціального захисту. Досвід зарубіжних країн свідчить про необхідність запровадження

спеціальних механізмів захисту прав спортсменів на випадок травм, припинення кар'єри або інших непередбачуваних обставин. У таких країнах, як Франція та Іспанія, існують програми, що гарантують спортсменам медичне страхування, пенсійне забезпечення та реінтеграцію у цивільне життя після завершення спортивної кар'єри.

Україні варто звернути увагу на створення подібних програм соціального захисту, що забезпечать стабільність і захищеність спортсменів після завершення кар'єри. Це сприятиме не лише їхньому добробуту, але й покращенню загального стану спортивної індустрії.

Зарубіжний досвід, зокрема приклад США та Іспанії, показує важливість колективних переговорів та участі профспілок у захисті прав спортсменів. Профспілки відіграють важливу роль у врегулюванні трудових відносин, захищаючи інтереси спортсменів у питаннях розподілу доходів, умов контрактів та забезпечення соціальних гарантій [5].

Для України це є корисним прикладом, адже створення та розвиток профспілкових організацій у спортивній галузі дозволить не лише ефективніше захищати права спортсменів, але й забезпечити рівні умови праці для всіх працівників спортивної індустрії.

Антидопінгове регулювання є невід'ємною частиною трудових зобов'язань спортсменів у багатьох країнах, зокрема в Європі та США. Використання допінгу може призвести до серйозних правових наслідків для спортсменів, включаючи розірвання контрактів або санкції з боку спортивних федерацій. Це є важливим аспектом правового статусу спортсменів, адже порушення антидопінгових правил безпосередньо впливає на їх професійні права та кар'єру.

Україна повинна вдосконалювати антидопінгове законодавство з метою не лише запобігання порушенням, але й захисту прав спортсменів у разі сумнівних ситуацій або порушень, що можуть мати негативні наслідки для їхньої кар'єри.

ЛІТЕРАТУРА

1. Anderson, Dr. (2006). Sports Law by Simon Gardiner, Mark James, John O'Leary and Roger Welch (with Ian Blackshaw, Simon Boyes and Andrew Caiger). *The Entertainment and Sports Law Journal*. 4. 7. 10.16997/eslj.93.
2. McArdle, David. (2014). *Dispute Resolution in Sport: Athletes, Law and Arbitration*. 10.4324/9780203133576.
3. Anderson, D., (2016) "Sports Law by Simon Gardiner, Mark James, John O'Leary and Roger Welch (with Ian Blackshaw, Simon Boyes and Andrew Caiger)", *Entertainment and Sports Law Journal* 4(2), 7. doi: <https://doi.org/10.16997/eslj.93>
4. Ms J Varnish v British Cycling Federation та British Cycling: UKEAT/0022/20/LA. https://assets.publishing.service.gov.uk/media/5f0da6bd3a6f4003817690d3/Ms_J_Varnish_v_British_Cycling_Federation_ta_British_Cycling_UKEAT_0022_20_LA.pdf
4. James M. *Sports Law* Red Globe Press 2017. 466 p.
5. Gardiner S. and others *Sports Law* 2011 Routledge. 656 p.
6. Davis T. What Is Sports Law? 11 *Marquette Sports Law Review*. (2001). P. 211–244. URL: <https://scholarship.law.marquette.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1517&context=sportslaw>